

Ametnikueetika nõukogu koosolek

PROTOKOLL

Toimumiskoht: Suur-Ameerika 1, Tallinn

Toimumisaeg: 25.04.2023

Algus kell 10.00, lõpp kell 12.00

Juhatas: Külli Taro (eetikanõukogu esimees)

Protokollis: Anna Laido (eetikanõukogu sekretär)

Võtsid osa: Heiki Sibul, Airi Mikli, Aive Pevkur, Jüri Mölder, Ulla Saar, Mariann Märtsin ja Kaur Kajak

Puudus: Heddi Lutterus

PÄEVAKORD:

1. Välisministeeriumi majandusdiplomaatia osakonna peadirektor Tõnis Nirgi ülevaade Välisministeeriumi teadmisest ja kogemusest äridiplomaatia valdkonna korraldamisel ning lähiaja peamistest tegevussuundadest.
2. Kõrvaltegevuste ja äridiplomaatia senise praktika ülevaade eetika seisukohalt ja juhendi koostamise arutelu (2 taustadokumenti).
3. Kohapeal algatatud ja töökorralduslikud teemad (sh meediapäringutele vastamine).

1. Välisministeeriumi majandusdiplomaatia osakonna peadirektor Tõnis Nirgi ülevaade Välisministeeriumi kogemusest äridiplomaatia korraldamisel ning lähiaja peamistest tegevussuundadest.

Tõnis Nirgi sõnul oli Välisministeeriumi jaoks üheks oluliseks päästikuks äridiplomaatia valdkonna uute sihtide seadmisel Riigikontrolli analüüs „Ülevaade äridiplomaatia korraldusest“ (september 2020). Analüüsi tähelepanekud olid järgnevad:

- Äridiplomaatia sisulise juhtimise ja valdkonna arengu eest vastutavate asutuste omavaheline koostöö on olnud heitlik.
- Puuduvad ühised info kogumise ja jagamise süsteemid.
- Puudub terviklik ülevaade eesmärkidest ja nende saavutamiseks ellu viidud tegevustest, tegevuste tulemustest ja maksumusest.
- Oluline on, et Välisministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning EAS (nüüdseks EIS) lepiksid äridiplomaatia tegevuste kavandamisel ja elluviimisel

kokku omavahelise tööjaotuse ja selge vastutuse, arvestades võimalike muudatuste mõju ja riske.

Tänaseks on Välisministeerium nende riskide maandamiseks sõlminud muuhulgas koostöölepingu MKMi ja EISiga. Seal lepiti kokku koostöö põhimõtted Eesti riigi ühisel esindamisel ja maine kujundamisel, ekspordi edendamisel, välisinvesteeringute Eestisse toomisel ja turismi edendamisel ning määrati kindlaks omavaheline töökorraldus. Olulise printsiibina lepiti kokku ka ühekordse tegevuse põhimõte (*once-only*), mille kohaselt riigiasutused küsivad samu andmeid ettevõtelt ühekordselt. Koostöölepingu rakendamiseks loodi Välisministeeriumi, Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi ja EISi vaheline juhtgrupp. Kokku on lepitud ka ekspordi, investeeringute ja äriturismi mõõdikud, hetkel käib koostöös EISiga tulemuste seire metoodika täpsustamine.

Ühiselt on välja arendatud ka rida äridiplomaatia teenuseid, sealhulgas ärimissioonide, seminaride, kontaktürituste ja vastuvõtude korraldamine ning korraldamisele kaasaaitamine koostöös KTK, EIS-i, erialaliitude ja muude äriesindusorganisatsioonidega.

Majandusdiplomaatiaga tegeleb suuremal või vähemal määral enamus ministeeriume, nende hulgas eristuvad riigikaitse valdkonnaga seotud asutused (peamiselt Kaitseministeeriumi valitsemisala), kuna näiteks relvakaubandus ei käi WTO reeglite alla ning siin on vaja spetsiifilist lähenemist.

Äridiplomaatia tugevdamiseks kasutatakse taasterahastut kogumalus umbes 33 mln eurot. Tugevdamist tehakse peamiselt kolmel suunal – riigistrateegiad ja nende rakendamine, saatkondade ja välisesinduste juures asuvates ettevõtluskeskustes ning läbi ekspordimissioonide ja virtuaallavade.

Riigikontrolli poolt viidatud ühtse infosüsteemi lünga täitmiseks on keskpikas perspektiivis eesmärgiks ühise VM-EIS kliendihaldussüsteemi loomine.

Äridiplomaatia hea tava peetakse Välisministeeriumis oluliseks ning ametniku eetikakoodeksi põhimõtete järgimine mängib siin olulist rolli. Näiteks erapooletuse põhimõtte rakendamine tähendab, et kõiki ettevõtteid tuleks kohelda võrdselt ning mitte kellelegi ei looda põhjendamatuid eeliseid. Välisministeerium on võtnud ka selle lähenemise, et kõik ametniku eetikakoodeksi reeglid kehtivad ka ministeeriumi töötajatele (sh. neile, kes tegelevad äridiplomaatiaga).

Eetikanõukogu tähelepanu pälvis huvide konflikti vältimine äridiplomaatias ja sellega seotud sisemiste reeglite korraldus. Eetikanõukogu tundis ka huvi, kas EISi, MKMi ja VäMi vahelises koostöölepingus on eetika ja huvide konflikti vältimise reegleid puudutatud? Vastavaid kirjalikke sisemisi reegleid praegu avalikustatud ei ole ning sellele juhiti ka Välisministeeriumi esindaja tähelepanu. Sisemiste reeglite kokkuleppimine on näiteks oluline seetõttu, et kui ametnikele pakutakse tasu üritustel osalemise ja esinemise eest, siis võib see tulevikus mõjutada sama ametniku võimalusi tööülesandeid täita, kui ta osaleb hangete hindamisel ja sisuloomes. Kõrvaltegevuste deklareerimise reeglid kehtivad küll ametiisikutele nagoonii ja peetakse ka lobistide registrit, kuid mainitud riske olemasolevad meetmed piisavalt siiski ei maanda.

Peale Kaitseministeeriumi kaitsetööstusettevõtete koostöö põhimõtete osas konsulteerimist eetikanõukoguga 2018.a, ei ole ka Välisministeeriumile teadaolevalt ükski teine riigiasutus äridiplomaatia vallas huvide konflikti vältimise sisemisi juhiseid kehtestanud. Ühtne

lähenemine riigiülevalt aitaks asutustel oma äridiplomaatia tegevusi korraldada ilma usaldusväärst kaotamata.

Eetikanõukogu tegi ettepaneku täiendavalt kaardistada riske ettevõtete võrdse juurdepääsu osas visiitidele ja messidele ning ettevõtete toodete esitlustele. Samuti arutati, kuidas tagada, et Eesti teenuste ja toodete üldine tutvustamine ei muutuks üksnes konkreetse ettevõtte reklaamitegevuseks.

Leiti, et tuleks asutustelt küsida juurde näiteid ja koguda enam rahvusvahelist praktikat ning teha selle põhjal täpsemad juhised (sh sõnastada juba asutuste praktikas ette tulnud olukorrad ja ohukohad).

Kasulik ja vajalik oleks need probleemid täpsemalt lahti kirjutada kõigi riigiasutuste jaoks, sest teadlikkus on asutuse ja valitsemisalati erinev.

Täiendavate juhiste ja näidete juures võiks olla ka eetika põhimõtted täpsemalt lahti kirjutatud. Näiteks võiks selgitada, miks on oluline, et riik ise tasub ametnike äridiplomaatiaga seotud reisi- ja esinduskulud.

Eetikanõukogu otsustas äridiplomaatia teemaga edasi töötada, kaardistades rahvusvahelist ning asutuste praktikat ja selle põhjal tehes täpsemad juhised.

Teemaga jätkatakse järgmisel eetikanõukogu koosolekul.

2. Kõrvaltegevuste senise praktika ülevaade eetika seisukohalt ja edasiste tegevuste arutelu.

Eetikanõukogu sekretär tegi ülevaate kõrvaltegevuse määratlemisest, põhimõtetest ja eetikanõukogu senisest praktikast ja seisukohtadest erinevates kõrvaltegevuste valdkondades. Käsitleti järgnevaid sagedamini esinevaid kõrvaltegevuste valdkondi: koolitamine, ettevõtluses osalemine, nõustamine ja sellega seotud teenused, toodete ja teenuste reklaam, poliitikas osalemine ning vabakonna tegevuses osalemine.

Toodi välja mõned olulised aspektid kõrvaltegevuste tegemise puhul, sh ka viimaste avalikkuse ette jõudnud juhtumite taustal. Tööandja peab teenistujat informeerima kõrvaltegevusest teavitamise kohustusest ja selle põhimõtetest (sh millest, kuidas ja keda teavitada). Näiteks Justiitsministeeriumis tuleb juhtudel, kui tasustatud koolitamine toimub tööajal, vormistada puhkus, v.a juhul, kui koolitamiseks kulunud aeg on kokkuleppel vahetu juhiga võimalik ette või järele teha, kasutades paindliku tööaja võimalusi (sealjuures on eelduseks, et tegevusele kulunud aeg ühes tööpäevas ei tohi ületada 0,5 tööpäeva). Kui kõrvaltegevusega tegeletakse tööajal, tuleb tegevuse maht või mahuproгноos teates märkida, isegi kui see ei kahjusta tööülesande täitmist.

Eetikanõukogu ei ole seni andnud seisukohti kolmes valdkonnas: poliitikas osalemine, vabakonna (sh MTÜde) tegevuses osalemine ja mõjuisikuna kommunikatsioonis osalemine (sh sotsiaalmeedias). Poliitikas osalemise puhul märgiti ära mõned väljakutsed asutustele – paljud ametnikud on loobunud kandideerimisest ja avalikest sõnavõttudest, sest tihti see pigem raskendab nende tööd. Ometi rikastaksid paljude ametnike kogemused, teadmised ja arvamused poliitilist debatti ja aitaksid kaasa teadmistepõhisele otsustamisele.

Arutati ka lobireeglite läbipaistvust ning seda, kas need reeglid võiksid kehtida ka tavaametnikele, kes samuti sageli lobistidega kohtumistel osalevad.

Leiti, et kõrvaltegevuste osas oleks kasutajasõbralik teha ametnikele reklaamvoldiku formaadis juhised koos näidetega, mida oleks hõlbus asutustele kommunikeerida ja levitada ka e-kanalite kaudu. Eetikanõukogu sekretärile tehti ülesandeks mainitud kolmes valdkonnas (poliitikas osalemine, vabakonna tegevuses osalemine ja mõjuisikuna kommunikatsioonis osalemine) täpsemate olukordade kaardistamine ja voldiku teksti mustandi koostamine.

Eetikanõukogu otsustas kolmes valdkonnas (poliitikas osalemine, vabakonna tegevuses osalemine ja mõjuisikuna kommunikatsioonis osalemine) kaardistada enam esinevad eetilised dilemmad koos näidisolukordadega ja koostada voldiku teksti mustandi.

Teemaga jätkatakse järgmisel eetikanõukogu koosolekul.

3. Kohapeal algatatud ja töökorralduslikud teemad (sh meediapäringutele vastamine).

Eelmisel koosolekul arutati kohaselt peab eetikanõukogu oluliseks oma tegevust nähtavamaks muuta kogu avaliku teenistuse ja avalikkuse jaoks. Arutati ka seda, et eetikanõukogu kõneisikuks on üldjuhul eetikanõukogu esimees, kui eetikanõukogu või selle esimees ei ole kokku leppinud teisiti.

Lepiti kokku, et meediapäringutele puhul on eetikanõukogu esimehel õigus vastata päringule iseseisvalt, kui ajapuudusel või mõnel muul põhjusel ei ole võimalik eetikanõukogu liikmetega arutelu korraldada. Sellisel juhul vastab esimees enda, mitte kogu nõukogu nimel.

Eetikanõukogu otsustas, et meediapäringutele on eetikanõukogu esimehel õigus vastata iseseisvalt, kui ajapuudusel või mõnel muul põhjusel ei ole võimalik eetikanõukogu liikmetega arutelu korraldada.

Lepiti kokku ka selles, et järgmine eetikanõukogu koosolek toimub augusti lõpus või septembri alguses.

Külli Taro

/allkirjastatud digitaalselt/

Koosoleku juhataja

Anna Laido

/allkirjastatud digitaalselt/

Protokollija